

Türkiye’de Eğitim Örgütlerinde Yapılan Tükenmişlik Konulu Makaleler ile İlgili Bir Meta Değerlendirme¹

Kürşad YILMAZ

Atf: Yılmaz, K. (2020). Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik konulu makaleler ile ilgili bir meta değerlendirme. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7, 119-136. doi:10.30900/kafkasegt.730282

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi:06.05.2020

Kabul Tarihi:25.06.2020

Öz

Tükenmişlik, örgütsel davranış ve eğitim yönetimi alanyazınında en çok çalışılan konulardan biridir. Konu bu kadar çok çalışılmasına rağmen bu çalışmaları değerlendiren bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışmada, Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik konulu makaleler ile ilgili bir meta değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 1995 ile 2019 yılları arasında yayımlanmış olan 193 makale incelenmiştir. İncelenen kaynaklar doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Son yıllarda tükenmişlik konulu makalelerin sayısında belirli bir artış vardır. Makaleler çoğunlukla Türkiye adresli dergilerde yayımlanmış, Türkçe ve bir ya da iki yazarlı olarak hazırlanmıştır. Makalelerin büyük çoğunluğu ilişkisel tarama ve genel tarama modelinde hazırlanmıştır. Makalelerin örnekleminde genellikle öğretmenler yer almıştır. Makalelerde en çok betimsel istatistikler ve kestirim istatistikleri yapılmış ve Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Makalelerde “kişisel başarı” kavramı 24 farklı şekilde kullanılmıştır. Maslach Tükenmişlik Envanteri’nin kullanıldığı bazı makalelerde ölçekten toplam puan alınmıştır. Genellikle tek değişkenli araştırmalar yapılmıştır. Tükenmişlik ile ilişkisi en çok araştırılan kavramlar iş doyumunu, olumlu örgütsel özellikler (örgütsel vatandaşlık, örgütsel bağlılık vb.), öz yeterlik/yeterlilik, olumsuz örgütsel özellikler (örgütsel sinizm, stres vb.) ve doyum/yaşam doyumunu kavramlarıdır. İncelenen ilişkisel tarama ve tarama makalelerinin büyük çoğunluğunda sonuç ve öneriler bölümleri yer almıştır. Araştırmacılar genellikle uygulamaya dönük önerilerde bulunmuşlardır ancak araştırmacılara dönük önerilere daha az yer vermişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Tükenmişlik, makaleler, eğitim örgütleri, meta değerlendirme, Türkiye

Abstract

Burnout is one of the most studied topics in organizational behavior and educational administration literature. Although the subject has been studied so much, no research evaluating these studies has been conducted. This study purposed to make a meta-evaluate the burnout articles prepared in educational organizations in Turkey. 193 articles were examined published between 1995 and 2019 within the scope of the research. The analyzed sources were obtained by the document analysis method. Document analysis techniques were used in the analysis of the data. In recent years, there has been a certain increase in the number of articles on burnout. Articles mostly have been published in Turkey addressed journals, prepared in the Turkish language, and one or two writers. The vast majority of the articles were prepared in the relational survey and general survey model. Generally, teachers were included in the sample of the articles. Descriptive statistics and estimation statistics were made, and mostly Maslach Burnout Inventory was used in the articles. The concept of Personal Accomplishment has been used in 24 different ways in the articles. In some articles used the Maslach Burnout Inventory, the total score was calculated from the inventory. Generally, one variable research has been done in articles. The most researched concepts of burnout are job satisfaction, positive organizational characteristics (organizational citizenship, organizational commitment, etc.), self-efficacy/competence, negative organizational characteristics (organizational cynicism, stress, etc.) and satisfaction/life satisfaction. Included the results and suggestion sections in the majority of the relational survey and survey articles. Researchers generally made practical suggestions but have fewer suggestions for the researcher.

Keywords: Burnout, articles, educational organizations, meta-evaluation, Turkey

¹ Bu makale Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresi’nde (23-25 Mart 2018, Afyonkarahisar-Türkiye) sunulan sözlü bildirisinin geliştirilmiş, verilerinin ve analizlerinin güncellenmiş halidir.

Giriş

Tükenmişlik kavramı, ilk olarak klinik psikiyatri uzmanı olan Freudenberger (1974) tarafından alanyazına kazandırılmış ve mesleki bir tehlike olarak nitelendirilmiştir. Daha sonra kavramın yaygınlaşmasında ve konuya olan ilginin artmasında Christina Maslach ve meslektaşlarının çalışmaları etkili olmuştur. Maslach (1993) tükenmişliği artık önemli bir sosyal sorun olarak nitelendirmiş ve tükenmişliğin nedenleri ve sonuçları hakkında çok fazla tartışma ve araştırma yapıldığını ileri sürmüştür. Tükenmişlik çalışmalarına olan ilginin artmasında modern iş hayatının insanlarda oluşturduğu kaygı, depresyon, stres ve yılgınlık gibi olumsuz durumların gün geçtikçe artmasının; güvensiz iş ortamlarının ve sürekli olarak kriz ihtimali olan bir iş hayatının da etkisi olabilir.

Maslach ve Jackson (1981) tükenmişliği işi gereği yoğun duygusal taleplere maruz kalan ve sürekli olarak diğer insanlarla yüz yüze çalışmak durumunda olan kişilerde görülen fiziksel bitkinlik, uzun süreli yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının yapılan işe, hayata ve diğer insanlara karşı olumsuz tutumlarla yansması ile oluşan bir sendrom olarak tanımlamıştır. Maslach ve Jackson (1981) tükenmişliği, Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı alt boyutlarında incelemiştir. Duygusal tükenme, kişinin psikolojik olarak duygusal kaynaklarının zamanla daha çok azaldığını hissetmesidir. Duyarsızlaşma, kişinin duygusal kaynaklarının azalması sonucu ortaya çıkan, birlikte çalıştığı kişilere karşı olumsuz, alaycı tutum, duygu ve davranışlar geliştirmesidir. Kişisel başarısızlık hissi ise depresyon, düşük moral, kişilerarası ilişkilerden kaçınma, üretimin azalması, baskı ile baş edememe, başarısızlık duygusu ve zayıf/düşük benlik algısı olarak açıklanmaktadır (Maslach, Leiter ve Leiter, 2009; Maslach ve Leiter, 2016; Schaufeli, 2018).

Yapılan araştırmalara göre tükenmişlik sendromunun en yoğun görüldüğü meslekler, doktorluk, hemşirelik, polislik, yöneticilik ve öğretmenlik gibi mesleklerdir (Maslach, 2003). Özetle insan ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı mesleklerde tükenmişlik sendromu daha yüksek düzeyde olabilmektedir. Tükenmişlik sendromu yaşayan kişilerde işi savsaklama, iş aksatma, çalışılan ortamdaki uzaklaşma, işe gelmeme veya geç gelme, işi bırakma eğilimi, işyerinde ve iş dışında insan ilişkilerinin bozulması, aile yaşamında bir takım sorunların ortaya çıkması, performans düşüklüğü, örgütsel bağlılığın azalması, çeşitli sağlık problemleri yaşanması, ani öfkelenmeler, paranoya, öz saygıda azalmalar, depresyon, uykusuzluk, ilaç ve alkol gibi madde kullanımları ve benzeri birçok durum görülebilmektedir (Izgar, 2001; Sürgevil, 2006). Bu bağlamda tükenmişlik sendromu fiziksel bitkinlik, uzun süreli yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duyguları, yapılan işe, hayata ve diğer insanlara karşı olumsuz tutumlar olarak hayatın her alanına yansiyabilmektedir (Maslach ve Jackson, 1981).

Tükenmişlik konusu uzun zamandan beridir yönetim-organizasyon (Kızıldağ ve Özkara, 2016; Yıldırım-Okutan ve Erdoğan, 2017) ve eğitim yönetimi (Balcı ve Apaydın, 2009; Bellibaş ve Gümüş, 2019; Demir, 2011; İşçi, 2013; Polat, 2010; Yılmaz, 2016, 2019) alanlarında en çok çalışılan konulardan biridir. Yılmaz (2019) Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yapılan örgütsel davranış makalelerinde en sık çalışılan konulardan birinin tükenmişlik konusu olduğunu belirlemiştir. Yılmaz’ın (2016) başka bir araştırmasında liderlik ile en çok ilişkisi araştırılan kavramlardan birinin yine tükenmişlik olduğunu belirlenmiştir. Türkiye’de birçok meslek grubunda olduğu gibi eğitim çalışanları üzerinde de birçok araştırma yapılmıştır. Öğretmenlik mesleğinin duyguların yoğun yaşandığı, değer merkezli, yıpratıcı ve tükenmişlik düzeyinin yüksek olduğu meslekler arasında gösterilmesi (Yılmaz ve Altinkurt, 2014) yapılan çalışmalarda tükenmişliğin örgütsel yaşamda hem bağımlı değişken hem de bağımsız değişken olarak çalışılabilmesi yapılan çalışmaların sayısını artırmıştır (Yılmaz, 2019).

Türkiye’de eğitim örgütlerinde ve eğitim çalışanları üzerinde birçok tükenmişlik çalışması yapılmış olmasına rağmen bu araştırmaları inceleyen ve değerlendiren herhangi bir çalışmaya ulaşamamıştır. Konu ile ilgili olarak son yıllarda bazı meta-analiz çalışmaları (Kış, 2015; Yorulmaz ve Altinkurt, 2018) yapılmış olsa da bu makalede yapılmak istenenler ile meta-analiz makalelerinde yapılanlar birbirinden farklılık arz etmektedir. Meta-analiz çalışmaları sonuçları sentezlemek ve özetlemek için nicel yöntemlerin kullanıldığı çalışmalardır. Yayımlanan meta-analiz makalelerinde bir takım istatistiksel teknikler kullanılarak cinsiyet, medeni durum, branş, okul türü, öğrenim durumu, kıdem gibi değişkenlerin öğretmen tükenmişliği üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ancak bu çalışmada

öncelikle Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik konulu makalelerin bir meta-değerlendirmesinin yapılması ve bu konudaki yönelimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik konulu makalelerin yıllara, yayımlandıkları dergilerin adresine, diline, yazar sayısına ve araştırma modeline göre dağılımı nasıldır?
2. Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik konulu makalelerin örneklem kitlesine göre dağılımı nasıldır?
3. Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan nicel tükenmişlik makalelerinin veri analizi teknikleri açısından dağılımı nasıldır?
4. Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik konulu ilişkisel tarama, tarama ve ölçek geliştirme makalelerinde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı nasıldır?
5. Maslach Tükenmişlik Envanterinin kullanıldığı makalelerde kişisel başarı boyutunun kullanımı nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. Maslach Tükenmişlik Envanterinin kullanıldığı makalelerde ölçekten toplam puan alma durumu nasıldır?
7. Tükenmişlik konusunda yapılan ilişkisel tarama modellenen makalelerdeki değişken sayısı nasıl bir dağılım göstermektedir?
8. Tükenmişlik konusunda yapılan ilişkisel tarama ve meta analiz makalelerinde tükenmişlik ile ilişkisi çalışılan konuların dağılımı nasıldır?
9. Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik konulu makalelerin sonuç ve önerileri nasıl ele alınmıştır?

Bu tür meta değerlendirme çalışmaları bir alanın gelişim süreci açısından, alanın kendi içine bakması ve eğilimlerin belirlenmesi açısından son derece önemlidir. Çünkü bir alanda seçilen belirli bir konunun ele alınış biçiminin, kullanılan yöntemlerin, veri toplama araçlarının, analizlerin vb. belirlenmesi, kavramın ele alınış biçimindeki eksikliklerin ya da yanlışlıkların ortaya konulması sadece o çalışmalar için değil diğer çalışmalar için de örnek oluşturacak ve genç araştırmacılar için öğretici bir işlev de görecektir. Bu bağlamda bu çalışmada odak noktası olarak seçilen tükenmişlik makalelerinin çözümlenmesi yoluyla bundan sonra yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmesi beklenmektedir.

Yöntem

Araştırma bir meta-değerlendirme çalışması olarak desenlenmiştir. Meta değerlendirme, bir dizi değerlendirmeden elde edilen bulguları toplamak için tasarlanmış değerlendirmeler için kullanılan bir terimdir. Meta değerlendirme, bir değerlendirmenin kalitesini ve/veya değerlendirmecilerin performansını belirlemek üzere gerçekleştirilen değerlendirmeyi vurgulamak için de kullanılabilir (TÜBİTAK, 2009).

Verilerin Toplanması ve Analizi

İncelenen kaynaklar doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Doküman incelemesinde genellikle bir araştırma problemi ile ilgili olarak belirli bir zaman diliminde üretilen dokümanlar incelenmektedir. Ancak incelenmek istenen konu ile ilgili olarak birden fazla kaynaktan ve farklı zamanlarda ya da aralıklarla hazırlanmış olan dokümanların incelenmesi de mümkündür. Bu yolla yapılacak analizin geniş bir zaman dilimine dayalı olarak yapılması da mümkün olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Doküman incelemesinde, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi söz konusudur (Özkan, 2019).

Bu bağlamda araştırma kapsamında tükenmişlik, örgütsel tükenmişlik, mesleki tükenmişlik, burnout, organizational burnout, professional burnout gibi kavramlar kullanılarak DergiPark, Google ve Google Akademik sitelerinde taramalar yapılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda 1995 ile 2019 yılları arasında yapılmış olan 193 makaleye ulaşılmıştır. Taramalarda bazı kitap bölümleri, lisansüstü

öğretim tezleri, bildiriler olduğu da tespit edilmiştir. Ancak bazı kitap bölümlerine ve bildirilerin tam metinlerine ulaşılamadığından bu yayınlar analize dâhil edilmemiştir. Bazı lisansüstü öğretim tezleri de makale olarak yayımlandığından veri tekrarı yaşanmaması amacıyla çalışmada sadece makale olarak yayımlanan çalışmalar incelenmiştir.

Verilerin analizinde ise içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Metin, kitap, belge gibi malzemelerin belli özelliklerinin belirlenmesi amacı ile yapılan ve bir tür tarama olan içerik analizi, nicelleştirme ölçülerini önceden geliştirerek malzemeyi belli beklentiler ışığında incelemektir (Karasar, 1995). İçerik analizinin temel amacı sözel olmayan dokümanı nicel verilere dönüştürmektir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Buna göre belirlenen makaleler yıllara göre dağılım, makalelerin yayımlandığı dergilerin adresi, makalenin dili, yazar sayısı, araştırma modeli, örneklem kitlesi, veri analizi teknikleri, araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları, kişisel başarı boyutunun kullanımı, Maslach Tükenmişlik Envanterinin kullanımı, değişken sayısı ve tükenmişlik ile ilişkisi çalışılan konular; sonuç ve öneriler kısımları ölçütlerine göre incelenmiş ve bu kısımda frekans ve yüzdeler kullanılmıştır.

Bulgular

Bu başlık altında incelenen makalelerin belirlenen ölçütlere göre yapılan değerlendirmeleri sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Tablo 1’de araştırma kapsamında ulaşılan makaleler ile ilgili bazı istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırma Kapsamında Ulaşılan Makaleler İle İlgili Bazı İstatistikler (1995-2019)

Değişken		f	%	
Yıllara göre dağılım (f=193)	1995-1999	3	1.55	
	2000-2004	6	3.11	
	2005-2009	34	17.62	
	2010-2014	51	26.42	
	2015-2019	99	51.30	
Makalelerin yayımlandığı dergilerin adresi (f=193)	Türkiye adresli dergiler	171	88.60	
	Yurt dışı adresli dergiler	22	11.40	
Makalenin dili (f=193)	Türkçe	161	83.40	
	İngilizce	32	16.60	
Yazar sayısı (f=193)	1	70	36.27	
	2	85	44.04	
	3	26	13.47	
	4 +	12	6.22	
Araştırma modeli (f=193)	İlişkisel Tarama	95	49.22	
	Nicel Araştırma (f=184)	Genel Tarama	79	40.93
	Meta analiz	5	2.60	
	Ölçek geliştirme/Uyarlama	5	2.60	
	Derleme	4	2.07	
	Nitel	3	1.55	
	Karma	2	1.03	

Tablo 1’de de görüldüğü üzere Türkiye’de eğitim örgütlerinde 1995 ile 2019 yılları arasında yapılan 193 makaleye ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda yıllara göre belirli bir artış bulunmaktadır. Konu ile ilgili en çok çalışma 2015-2019 (f=99) yılları arasında üretilmiştir.

İncelenen tükenmişlik makaleleri sadece Türkiye adresli dergilerde değil yurt dışı adresli dergilerde de yayımlanmıştır. Yayımlanan araştırmaların %83.4’ü Türkçe, %16.6’sı ise İngilizce olarak yayımlanmıştır. Makaleler çoğunlukla iki ya da tek yazarlıdır. Dört ve daha fazla yazarlı makale sayısı oldukça azdır.

Yayımlanan araştırmaların %95.35’inde (f=184) nicel araştırma desenleri kullanılmıştır. Nicel araştırma desenleri içinde ise ilişkisel tarama ve genel tarama desenli araştırmalar çok yoğun olarak yapılmıştır (%90.15). Çok az da olsa derleme, nitel araştırma desenli ve karma desenli araştırmalar da bulunmaktadır. Nitel araştırma ve karma desenli araştırmalar son yıllarda (2018, 2019) yapılmaya başlanmıştır.

Tablo 2’de ilişkisel tarama, tarama ve ölçek geliştirme makalelerinde ulaşılan örneklem ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2.

İlişkisel Tarama, Tarama ve Ölçek Geliştirme Makalelerinde Ulaşılan Örneklem (f=179)

Örneklem Genel Grup	Örneklem Grubu	f	%	
Okul türlerine göre öğretmenler (f=98)	Çeşitli Kademelerden Öğretmenler	52	53.06	
	İlkokul Öğretmeni	22	22.45	
	Okul Öncesi Öğretmeni	10	10.21	
	Lise Öğretmeni	9	9.18	
	Ortaokul Öğretmeni	3	3.06	
	Bilim ve Sanat Merkezi Öğretmeni	1	1.02	
	Özel Dershane Öğretmeni	1	1.02	
	Öğretmen (f=135)	Özel Eğitim Öğretmeni	12	32.44
		Beden Eğitimi Öğretmeni	11	29.73
		Müzik Öğretmeni	4	10.81
		Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni	3	8.11
		Bilgisayar Öğretmeni	2	5.41
		Coğrafya Öğretmeni	1	2.70
		Fen ve Teknoloji Öğretmeni	1	2.70
İngilizce Öğretmeni		1	2.70	
Branşa göre öğretmenler (f=37)	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	1	2.70	
	Türkçe Öğretmeni	1	2.70	
Üniversite Çalışanları (f=25)	Akademik Personel	25	100	
Diğer Eğitimciler (f=12)	Okul Psikolojik Danışmanı/Rehber Öğretmen	10	83.34	
	Yetişkin Eğitimcisi	1	8.33	
	Eğitim Müfettiş Yardımcısı	1	8.33	
Okul Yöneticileri (f=7)	Okul Yöneticisi ve Öğretmen	4	57.14	
	Okul Yöneticisi	3	42.86	

Tablo 2’de de görüldüğü üzere en yaygın araştırma yapılan örneklem grubu öğretmenlerdir. Yapılan nicel araştırmaların %75.41’i (f=135) öğretmen örneklemlidir. Diğer eğitimciler ve okul yöneticilerinin örnekleme yer aldığı bazı araştırmalar da yapılmıştır. Öğretmenlerden sonraki en büyük grup üniversitelerde görev yapan akademik personel ile yapılan araştırmalardır (f=25, %13.96).

Öğretmen örneklemleri araştırmalarda çeşitli kademelerde ya da okul türlerinde görev yapan öğretmenlerden oluşan çalışmalar (f=52, % 72.60) yaygın olduğu gibi herhangi bir branşa yönelik olarak yapılan araştırmalar da (f=37, % 27.40) bulunmaktadır. Bu branşlar arasında ise özel eğitim öğretmenleri (f=12, %32.44) ve beden eğitimi öğretmenleri (f=11, %29.73) önemli bir yer tutmaktadır.

Tablo 3’te nicel araştırma makalelerinde kullanılan veri analizi teknikleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.

Nicel Araştırma Makalelerinde Kullanılan Veri Analizi Teknikleri

Veri Analizi Teknikleri	f	Veri Analizi Teknikleri	f
Betimsel İstatistikler	143	Kruskal Wallis H Testi	29
t-testi	101	Mann Whitney U Testi	28
ANOVA	98	Yapısal Eşitlik Modellemesi	16
Korelasyon Analizi	79	Kay Kare	1
Regresyon Analizi	37		

Tablo 3’te de görüldüğü gibi makalelerde en çok kullanılan veri analizi tekniği betimsel istatistiklerdir (f=143). Ancak bu analiz kapsamında incelenen 81 makalede betimsel istatistiklere hiç yer verilmemiştir. Makalelerde betimsel istatistiklerden sonra en çok kullanılan analizler kestirim istatistikleri olarak bilinen t-testi, ANOVA, korelasyon ve regresyon analizlerdir. Makalelerde daha küçük örneklemler çalışmalarda ise Kruskal Wallis H Testi ve Mann Whitney U Testi gibi parametrik olmayan analizler de kullanılmıştır. Son yıllarda (2018, 2019) ise yapısal eşitlik modellemesi (f=16) olarak bilinen analizlerle bazı çalışmalar da yapılmıştır.

Tablo 4'te ilişkisel tarama, tarama ve ölçek geliştirme makalelerinde kullanılan veri toplama araçları ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.

İlişkisel Tarama, Tarama ve Ölçek Geliştirme Makalelerinde Kullanılan Veri Toplama Araçları

Düzye	f=179	%
Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach ve Jackson, 1981)	151	84.35
Tükenmişlik Ölçeği (Pines, 2005)	13	7.25
Öğretmen Tükenmişliği Ölçeği (Seidman ve Zager, 1986-87)	3	1.68
Kopenhag Tükenmişlik Envanteri (Kristensen vd., 2005)	3	1.68
Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği (Yellice-Yüksel, Kaner ve Şekercioğlu, 2008)	2	1.12
Akademik Tükenmişlik Ölçeği (Tümkaya, 2000)	2	1.12
Diğer	5	2.8

Tablo 4'te de görüldüğü gibi ilişkisel tarama, tarama ve ölçek geliştirme makalelerinde en çok kullanılan veri toplama aracı Maslach Tükenmişlik Envanteri'dir. Yapılan araştırmaların %84.35'inde bu veri toplama aracı kullanılmıştır. Daha sonra en çok kullanılan ölçek ise Pines'in (2005) Tükenmişlik Ölçeği'dir.

Tablo 5'te Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin kullanıldığı makalelerde Kişisel Başarı Boyutu'nun kullanımı ile kullanımlara yer verilmiştir.

Tablo 5.

Maslach Tükenmişlik Envanterinin Kullanıldığı Makalelerde Kişisel Başarı Boyutunun Kullanımı

Değişken	f=151	%
Kişisel Başarı	84	55.63
Kişisel Başarıda Azalma/Düşme/Eksilme	26	17.22
Kişisel Başarısızlık	10	6.63
Kişisel Başarısızlık Hissi/Duygusu	6	3.98
Kişisel Başarı Duygusunda/Hissinde Azalma	5	3.31
Düşük Kişisel Başarı Hissi/Duygusu	4	2.65
Düşük Kişisel Başarı	3	1.99
Kişisel Başarı Azlığı/Noksanlığı/Eksikliği	3	1.99
Düşük Başarı Hissi/Duygusu	2	1.32
Kişisel Başarı Hissi Azalması	2	1.32
Kişisel Başarının Azalması/Düşmesi	2	1.32
Kişisel Başarı Hissi	1	0.66
Kişisel Başarıda Azalma Duygusu	1	0.66
Başarısızlık	1	0.66
Kişisel Başarılarım	1	0.66

Tablo 5'te de görüldüğü gibi Kişisel Başarı Boyutu 24 farklı şekilde kullanılmıştır. Bu kullanımlardan bazıları birleştirilerek 15 farklı kullanım şekli belirlenmiştir. Bu kullanımlar arasında en yaygın kullanılanları "Kişisel Başarı" (f=83, %55.63) ve "Kişisel Başarıda Azalma/Düşme/Eksilme" (f=25, %17.22) şeklindeki kullanımlardır. Hatta bazı makalelerde kavram birden fazla değişik şekilde dâhi kullanılmıştır.

Tablo 6'da Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin kullanıldığı makalelerde ölçekten toplam puan alınma durumu ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6.

Maslach Tükenmişlik Envanteri Kullanılan Makalelerde Ölçekten Toplam Puan Alınma Durumu

Değişken	f=151	%
Ölçekten toplam puan alınmamış	110	72.85
Ölçekten toplam puan alınmış	41	27.15

Tablo 6'da da görüldüğü gibi Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin kullanıldığı makalelerin % 72,85'inde ölçekten herhangi bir toplam puan alınmazken % 27.15'inde ölçekten toplam puan alınmıştır.

Tablo 7'de incelenen ilişkisel tarama modeli makalelerdeki değişken sayısı ile ilgili istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 7.

İlişkisel Tarama Modelli Makalelerdeki Değişken Sayısı (1995-2019)

Değişken Sayısı	f	%
1	72	75.80
2	16	16.84
3	5	5.26
4	1	1.05
5	1	1.05
Toplam	95	100.00

Tablo 7’de de görüldüğü gibi en çok tek değişkenli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda genellikle belirli bir örneklem grubunun tükenmişlik durumu belirlenmiş ve cinsiyet, branş, kıdem, yaş gibi çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmıştır. İki değişkenli araştırmalarda ise genellikle tükenmişlik ile başka bir değişkenin ilişkisi araştırılmıştır. Son yıllarda sayısı artan yapısal eşitlik modellerine bağlı olarak üç, dört ve beş değişkenli araştırmalar da yapılmaya başlanmıştır.

Tablo 8’de ilişkisel tarama ve meta analiz makalelerinde tükenmişlik ile ilişkisi çalışılan konular ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 8.

İlişkisel Tarama ve Meta Analiz Makalelerinde Tükenmişlik İle İlişkisi Çalışılan Konular

Değişkenler	f	%
İş Doyumu	28	23.73
Olumlu Örgütsel Özellikler (Örgütsel vatandaşlık, örgütsel bağlılık vb.)	24	20.34
Öz Yeterlik/Yetkinlik	17	14.41
Olumsuz Örgütsel Özellikler (Örgütsel sinizm, stres vb.)	13	11.01
Doyum/Yaşam Doyumu	10	8.48
Bazı Psikolojik Özellikler (Dinçlik, Umut, Farkındalık vb.)	8	6.78
Çeşitli Beceriler/Biçimler (İletişim becerileri, sınıf yönetimi biçimleri vb.)	8	6.78
Kişilik	4	3.39
Mesleki Sosyal Destek/ Yönetici Desteği	3	2.54
Lider-Üye Etkileşimi	2	1.69
Fiziksel Aktivite Düzeyleri	1	0.85

Tablo 8’de de görüldüğü üzere tükenmişlik ile en çok ilişkisi araştırılan konu iş doyumudur (f=28). Bunu sıra ile Olumlu Örgütsel Özellikler (f=24), Öz Yeterlik/Yetkinlik (f=17), Olumsuz Örgütsel Özellikler (f=13) ve Doyum/Yaşam Doyumu (f=10) konuları takip etmektedir. Olumlu Örgütsel Özellikler olarak gruplanan çalışmalar içinde Örgütsel Bağlılık (f=5), Pozitif Psikolojik Sermaye (f=4), Örgütsel Vatandaşlık (f=4) gibi konular sıklıkla çalışılırken; olumsuz örgütsel özellikler olarak gruplanan çalışmalar içinde ise Örgütsel Sinizm (f=2), Stres (f=2) ve Yıldırma (f=2) gibi konular diğerlerine göre daha fazla çalışılmıştır. Bazı psikolojik özellikler arasında Dinçlik, Umut, Farkındalık vb. konular yer alırken; çeşitli beceriler/biçimler grubunda iletişim becerileri, sınıf yönetimi biçimleri vb. konular yer almaktadır.

Makaleler arasında farklı bir konu olarak katılımcıların fiziksel aktivite düzeyleri ile tükenmişlikleri arasındaki ilişki de çalışılmıştır. Sonuç ve Öneriler açısından incelenen araştırmaların durumuna ilişkin bulgulara Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9’da da görüldüğü üzere incelenen ilişkisel tarama ve tarama makalelerinin %76.44’ünde sonuç bölümü yer almıştır. Araştırmaların bir kısmında (%21.84) başlık olarak sonuç bölümü olmasa da araştırmadan sonuçlar çıkarılabilmektedir. Bu tür makalelerde başlık genelde Tartışma şeklinde kullanılmıştır. İncelenen makalelerin çok büyük bir bölümünde (%95.988) araştırma sonuçları ile amaçlar örtüşmektedir.

Tablo 9.

İlişkisel Tarama ve Tarama Makalelerinin “Sonuç ve Öneriler” Kısımlarının Değerlendirilmesi

Değişken		f=174	%	
Sonuç	Araştırmanın sonuç bölümü	Var	133	76.44
		Yok, ama araştırmadan çıkarılabiliyor	38	21.84
		Yok	3	1.72
	Araştırma sonuçları amaçlarla	Örtüşüyor	167	95.98
		Örtüşmüyor	7	4.02
	Öneriler	Araştırmanın öneriler bölümü	Var	94
Yok, ama araştırmadan çıkarılabiliyor			28	16.09
Yok			52	29.89
Araştırma önerileri sonuçlarla		Örtüşüyor	92	75.40
		Örtüşmüyor	30	24.60
Uygulamaya yönelik önerilerde		Bulunulmuş	110	90.16
		Bulunulmamış	12	9.84
		Araştırmacılara yönelik önerilerde	Bulunulmuş	42
Bulunulmamış	80		65.57	

İncelenen makalelerin %51.02’sinde öneriler başlığı yer alırken %16.09’unda yer almamakta ancak özellikle tartışmaların satır aralarından öneriler çıkarılabilmektedir. Makalelerin %29.89’unda ise öneriler hiç yer almayıp sadece sonuçlar çıkarılmış ve belirli bir tartışma yapılmıştır. Makalelerin %75.4’ünde getirilen öneriler sonuçlarla örtüşürken %24.6’sında ise örtüşmeyen bazı önerilere yer verilmiştir. Örtüşmeyen öneriler arasında en yaygın olanı “seminerler düzenlenmesi ve farkındalığın artırılması” önerisidir. Ancak araştırmalarda katılımcıların tükenmişlik konusunda bir farkındalığının olup olmadığı sorulmamıştır.

Makalelerin çok büyük bir kısmında (%90.16) uygulamaya dönük önerilerde bulunulmuş ancak önemli bir kısmında (%65.57) araştırmacılara ilişkin önerilerde bulunulmamıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan tükenmişlik makaleleri ile ilgili bir meta değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Yapılan incelemelere göre tükenmişlik konusu eğitim örgütlerinde çok yoğun şekilde çalışılan bir konudur. Tükenmişlik konusunun eğitim örgütlerinde sıklıkla çalışılan konulardan biri olduğu daha önce yapılan araştırmalarda da (Akyol ve Akçay, 2015; Balcı ve Apaydın, 2009; Bellibaş ve Gümüş, 2019; Demir, 2011; İşçi, 2013; Polat, 2010; Turan, Karadağ, Bektaş ve Yalçın, 2014; Yılmaz, 2016, 2019) belirlenmiştir. Tükenmişlik konusunda yapılan araştırma sayısı özellikle son yıllarda artarak devam etmiştir.

Türkiye’de tükenmişlik ile ilgili araştırmaya dayalı ilk çalışmalar 22-25 Eylül 1992 tarihlerinde Hacettepe Üniversitesi’nde düzenlenen VII. Ulusal Psikoloji Kongresi’nde sunulan iki bildiri (Çam, 1992; Ergin, 1992) ile başlamıştır. Bu bildirilerden birinde Çam (1992) hemşireler ile yaptığı “*Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Araştırılması*” adlı çalışmasında Maslach Tükenmişlik Envanterini Türkçe’ye uyarlamıştır. Ergin (1992) ise “*Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması*” adlı çalışmasında 6 farklı meslekten (Doktorlar, hemşireler, öğretmenler, avukatlar, polisler ve memurlar) 235 kişilik bir denek grubu ile Maslach Tükenmişlik Envanteri’ni Türkçe’ye uyarlamıştır. Bu çalışmada öğretmenler de yer aldığı için bu uyarlama çalışması ilerleyen yıllarda eğitim örgütlerinde yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılmıştır.

Ergin’in (1995) daha sonra yapmış olduğu “*Akademisyenlerde tükenmişlik ve çeşitli stres kaynaklarının incelenmesi*” başlıklı çalışma Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılan ilk çalışmalardan biridir. Toplamda 337 akademisyenin katıldığı çalışmada Ergin (1995) Maslach Tükenmişlik Envanteri’ni kullanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kadınların duygusal tükenme puanı ortalamaları erkeklerden daha fazladır. Çocuk sahibi olan deneklerin duyarsızlaşma puanı ortalamaları, çocuk sahibi olmayanlardan anlamlı olarak daha düşüktür. Grup ortalamaları incelendiğinde erkeklerin kişisel başarı ortalaması kadınlardan daha yüksektir.

Tükenmişlik konusunda yayımlanan makaleler genel olarak Türkiye adresli dergilerde yayımlanmıştır. Ancak son yıllarda yurt dışı adresli dergilerde ve farklı dillerde yapılan yayınların

sayısında da belirli bir artış olmuştur. Farklı dillerde yapılan yayınların olması konuya olan ilginin yurt dışındaki dergilerde de devam ettiği şeklinde yorumlanabilir. Ancak burada şunu da gözden kaçırmamak gerekir ki Türkiye’den yönetilen bazı dergiler adres olarak yurt dışında bir adres gösterebilmekte ve diğer dillerde yayın yapabilmektedir.

İncelenen makaleler çoğunlukla tek veya iki yazarlıdır. Genelde eğitim yönetimi alanında yayımlanan makalelerin büyük bir çoğunluğunun tek veya iki yazarlı olduğu daha önce yapılan araştırmalarda da (Aypay vd., 2010; Turan vd., 2014; Yılmaz vd., 2010) belirlenmiştir.

Yapılan araştırmalarda genellikle nicel araştırma yöntemleri ve ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. Çok az da olsa derleme, nitel araştırma desenli ve karma desenli araştırmalar da yapılmıştır. Tükenmişlik makalelerindeki bu durum genelde eğitim bilimleri (Arık ve Türkmen, 2009; Yılmaz ve Altınkurt, 2012) özelde ise eğitim yönetimi (Aydın, Erdağ ve Sarier, 2010; Aypay vd., 2010; Turan vd., 2014; Yılmaz vd., 2010) alanının tamamı için de geçerlidir ve bu tespit daha önce yapılan araştırmalarda da yapılmıştır.

Tükenmişlik makalelerinde nicel araştırma yöntemlerinin sıklıkla kullanılmasına bağlı olarak bu araştırmalarda çoğunlukla öğretmenlerden veri toplanmıştır. Öğretmen örneklemleri araştırmalar içinde sadece bazı branş öğretmenlerinden (özel eğitim, beden eğitimi, müzik, din kültürü ve ahlak bilgisi, bilgisayar, coğrafya gibi) veri toplanan araştırmalar da bulunmaktadır. Bu branşlar içinde özel eğitim öğretmenleri ve beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan araştırmaların sayısı görece olarak diğerlerine göre daha fazladır. Diğer eğitimciler içinde ise okul psikolojik danışmanı ya da rehber öğretmen grubu ile daha fazla araştırma yapılmıştır. Bu gruplar içinde özel eğitim öğretmenliği ve okul rehber öğretmenliği, işlerinin yapısı itibari ile diğer branşlara göre daha yıpratıcı olabilmektedir. Bundan dolayı bu gruplarla sıklıkla araştırmalar yapılmıştır. Eğitim yönetimi araştırmalarında örneklemlerin genellikle öğretmenlerden oluştuğu daha önce yapılan araştırmalarda da (Turan vd., 2014; Yılmaz, 2017, 2019; Yılmaz vd., 2010) tespit edilmiştir. Eğitim sisteminde görev yapan öğretmen sayısı müfettişlere, okul yöneticilerine ya da diğer eğitim yöneticilerine göre daha fazladır ve bundan dolayı öğretmenlerden oluşan bir örneklem büyüklüğüne ulaşmak daha kolay olabilmektedir. Bundan dolayı öğretmen örneklemleri araştırmalar daha fazla yapılmaktadır.

Yapılan araştırmalarda araştırma deseni olarak genellikle ilişkisel tarama ve tarama modeli kullanılmıştır. Bundan dolayı araştırmalarda betimsel analizler, kestirim istatistikleri ve korelasyon analizleri kullanılmıştır. Daha önce yapılan araştırmalarda da (Aypay vd., 2010; Turan vd., 2014; Yılmaz, 2017) makalelerde ağırlıklı olarak betimsel analizlerin ve kestirim istatistiklerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Ancak incelenen araştırmaların bazılarında (%36.16) betimsel istatistiklere hiç yer verilmemiştir. Bu makalelerde, araştırmanın örnekleminin konu ile ilgili genel durumu betimlenmeden çeşitli karşılaştırmalar yapılmıştır. Yani mevcut durum anlaşılmadan açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak araştırmanın genel amacı ne olursa olsun örneklem grubunun ilgili değişken ile ilgili mevcut durumunun ortaya konulması gereklidir. Araştırmanın örnekleminin ilgili konu ile ilgili mevcut durumunu ortaya koymadan cinsiyete, kıdeme, yaşa ya da bir başka değişkene göre karşılaştırılması araştırmanın bütünlüğünü bozmakta, okuyucu konu ile ilgili belirli bir fikre sahip olmadan farklılıkları incelemeye başlamaktadır. Mevcut durum konusunda bilgi sahibi olan bir okuyucunun konu ile ilgili bütünü kavraması daha anlamlı olabilmektedir.

İlişkisel tarama, tarama ve ölçek geliştirme makalelerinde en çok kullanılan veri toplama aracı Maslach Tükenmişlik Envanteridir (Maslach ve Jackson, 1981). Bunun sebeplerinden biri uzun zamandan beri bu kavramlaştırmanın ve envanterin Türkiye’de kullanımda olmasıdır. Farklı veri toplama araçlarının kullanıldığı makalelerde dahi Maslach ve Jackson’ın tanımlaması ve sınıflaması kullanılmıştır. Bu durum tükenmişlik konusunda Maslach ve Jackson’ın yerinin ve öneminin başka bir göstergesidir.

Türkiye’de daha sonraki zamanlarda Öğretmen Tükenmişliği Ölçeği (Seidman ve Zager, 1986) ya da Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu (İnce ve Şahin, 2015) gibi doğrudan öğretmen tükenmişliğine dönük ölçekler uyarlanmış ya da bazı ölçek geliştirme girişimleri olsa da Maslach Tükenmişlik Envanteri sıklıkla kullanılmaya devam etmiştir. Son yıllarda Pines’in (2005) 10 maddeden oluşan Tükenmişlik Ölçeği Kısa Formu’nun kullanımında belirli bir artış gözlenmiştir. Tükenmişlik konusunda Türkiye’de de bazı veri toplama aracı geliştirme çalışmaları olsa da bu araçlar

da çok fazla kullanılmamıştır. Schaufeli, Enzmann ve Girault (1993) Maslach Tükenmişlik Envanteri ile ilgili kaynakları taramış ve bu ölçeğin hem güvenilirlik hem de geçerlik yönünden farklı örneklem gruplarında yapılan araştırmalarda tutarlı sonuçlar verdiğini belirlemişlerdir. Bu bağlamda Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin tükenmişlik konusunda en kullanışlı veri toplama araçlarından biri olduğu söylenebilir.

Maslach ve Jackson (1981) Maslach Tükenmişlik Envanteri'nde "Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı" olmak üzere üç alt boyuttan bahsetmiştir. Orijinal çalışmalarda "Emotional Exhaustion" olarak kullanılan boyut Türkçe'de yaygın bir şekilde "Duygusal Tükenme"; "Depersonalization" olarak yer alan boyut ise "Duyarsızlaşma" olarak kullanılmıştır. Ancak orijinal çalışmalarda "Personal Accomplishment" olarak yer alan boyutun kullanımı konusunda Türkiye'de çok farklı kullanımlar bulunmaktadır. Boyut genel olarak "Kişisel Başarı" şeklinde kullanılmakla birlikte kavramın 24 farklı şekilde kullanıldığı belirlenmiştir. "Kişisel Başarı" boyutu ile ilgili önemli bir kullanım sorunu bulunmaktadır.

"Kişisel Başarı" boyutu ile ilgili kullanım sorunları büyük oranda, ölçeğin yapısında "Duygusal Tükenme ve Duyarsızlaşma" boyutlarından alınan puanın yükselmesinin, "Kişisel Başarı (Personal Accomplishment)" boyutundan alınan puanın ise düşmesinin tükenmişliğe işaret etmesinden kaynaklanmaktadır. Duygusal Tükenme ve Duyarsızlaşma boyutlarında yer alan maddeler "soğuduğumu hissediyorum, tükenmiş hissediyorum, ne olduğu umurumda değil, insanlara karşı sertleştim" gibi olumsuz bir dille ifade edilirken Kişisel Başarı boyutundaki maddeler "en uygun çözüm yollarını buluyorum, katkıda bulunduğuma inanıyorum, yapabilecek güçteyim" gibi olumlu ifadeler içermektedir. Bu anlamda Kişisel Başarı boyutu diğer boyutların aksine ters yönde puanlanmaktadır. Bu durumda tükenmişlik yaşamayan bir kişide duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarındaki puanların düşmesi, kişisel başarı alt boyutundaki puanın ise yükselmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2019).

Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı boyutları tükenmişliğin düzeylerini göstermektedir. Maslach Tükenmişlik Modeli'ne göre duygusal tükenme duyarsızlaşmanın, duyarsızlaşma da kişisel başarısızlık hissini bir nedeni olarak değerlendirilmektedir (Sağlam-Arı ve Çına-Bal, 2008). Bu bağlamda bu üç boyuttan bir toplam puan elde edilememektedir. Duygusal Tükenme ve Duyarsızlaşma boyutlarında düşen, Kişisel Başarı boyutunda ise yükselen üç puanın toplanıp bir aritmetik ortalama elde edilmesi mümkün değildir ve bu araçtan bir toplam puan elde edilmesi yapılan analizlerin tamamen yanlış olmasına, bir çok araştırmada olduğu gibi sıfıra yakın korelasyon değerlerinin belirlenmesine sebep olabilmektedir. Maslach ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalarda da (Maslach ve Jackson, 1981; Maslach, Jackson ve Leiter, 1996; Maslach ve Leiter, 2016) tükenmişliğin üç yönü (Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı) arasındaki ilişkiye dair sınırlı bir bilimiz olduğu ve bu durum göz önüne alındığında her bir alt ölçeğin puanlarının ayrı olarak değerlendirilmesi ve tek bir toplam puan olarak birleştirilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu ve benzeri birçok açıklamaya rağmen Türkiye'deki bazı araştırmalarda bu üç alt ölçeğin toplandığı ve bir aritmetik ortalama elde edildiği görülmektedir. Türkiye'de bu araştırma kapsamında ulaşılan ve bu envanter kullanılarak yapılan 151 araştırmanın 41'inde (%27.15) Maslach Tükenmişlik Envanteri'nden toplam puan alınmıştır.

Türkiye'de bir yazarın aynı yıl içerisinde yazdığı iki farklı makalede de toplam puan alınmış ve aynı değişkenlerle araştırma yapılmasına rağmen yapılan korelasyon analizlerinde birbirinden çok farklı iki ayrı sonuç elde edilmiştir. Bu iki farklı araştırmada aynı değişkenlerin ilişkisi çalışılmasına rağmen tamamen farklı sonuçlar elde edilmiştir. Örneklem grupları değişse dahi böyle sonuçların elde edilmesi en azından kuramsal olarak mümkün değildir. Ancak Türkiye'de Maslach Tükenmişlik Envanteri'ni yeniden uyarlamaya çalışan bir araştırmada toplam puan alınmayan ölçeğin bazı analizleri toplam puan üzerinden yapılmıştır. Bu durumun sebepleri arasında yetersiz araştırma eğitimi, yüzeysel bilgi ile yapılan araştırmalar, ölçeklerin bir araya getirilmesini araştırma yapmak için yeterli gören bakış açısı, alanyazını iyi okumama gibi birçok sebep sayılabilir. Ancak bu tür makalelerin yayımlanmış olması dergilerin hakem süreçlerinin de sorgulanması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Aslında burada anılan sorun eğitim yönetimi alanında kullanılan birçok veri toplama aracında bulunmaktadır. Yılmaz (2018a) “Eğitim Yönetimi Araştırmalarında Kullanılan Bazı Veri Toplama Araçlarının Kullanımı İle İlgili Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında “bazı liderlik, örgüt iklimi, örgüt kültürü, örgütsel bağlılık, bireysel ve örgütsel değerler ve işkoliklik” ölçeklerinin kullanımı ile ilgili sorunları incelemiştir. Çalışmaya göre bu ölçeklerin kullanımı ile ilgili en önemli sorun, toplam puan alınmayacak ölçeklerden toplam puan alınması ile ilgilidir ve bu eksiklik yapılan analizler ile ilgili çok önemli sorunlara sebep olmaktadır.

Bazı araştırmalarda Maslach Tükenmişlik Envanterinin cevap ölçeğinin kullanımı ile ilgili bazı yanlış kullanımlar ve yanlış hesaplamalar da yapılmıştır. Ölçeğin orijinal formunun cevap ölçeği “0-Asla, 1-Yılda birkaç kez, 2-Ayda bir veya daha az, 3-Ayda birkaç kez, 4-Haftada bir kez, 5-Haftada birkaç kez, 6-Her gün” şeklindedir. Türkiye’deki uyarılma çalışmalarında kullanılan cevap ölçeği ise “0-Hiçbir Zaman, 1-Çok Nadir, 2-Bazen, 3-Çoğu Zaman, 4-Her Zaman” şeklinde olmasına rağmen bazı araştırmalarda cevap ölçeği “1-Hiçbir Zaman, 2-Çok Nadir, 3-Bazen, 4-Çoğu Zaman, 5-Her Zaman” şeklinde kullanılmıştır. Bundan dolayı bazı araştırmalarda elde edilen puanlar ile aritmetik ortalamalara göre yapılan değerlendirmeler arasında bir takım tutarsızlıklar bulunmaktadır. Örneğin, bazı araştırmalarda alınabilecek en yüksek puan dört olmasına rağmen dörtten daha büyük ortalamalar elde edilmiş ve yanlış yorumlara ulaşılmıştır.

Herhangi bir bilimsel araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirlik bilgileri kadar başka önemli bir bilgi de ölçeğin yanıtlanması, boyutlardan alınan puanların yükselmesinin ve düşmesinin anlamı ile ilgili bilgilerdir. Bazı makalelerde özellikle veri toplama araçlarının cevap ölçeği ile ilgili bilgiler verilmediğinden ve yukarıdaki paragrafta da anılan kullanımlardan dolayı aritmetik ortalamaları değerlendirmek mümkün olmamaktadır. Ölçekler tanıtılırken bu bilgiler mutlaka verilmelidir.

Tükenmişlik makalelerinde genellikle tek değişkenli çalışmalar yapılmış, bu makalelerde genellikle belirli bir örneklemin tükenmişlik durumu belirlenmiş ve çeşitli değişkenlere (cinsiyet, brans, kıdem, yaş vb.) göre karşılaştırılmıştır. Birden fazla değişken kullanılan araştırmalarda ise genellikle tükenmişlik ile başka bir değişkenin ilişkisi araştırılmıştır.

Tükenmişlik, bazı araştırmalarda bağımsız değişken (sebepe), bazı araştırmalarda ise bağımlı değişken (sonuç) olarak sık sık araştırmalara konu olmuştur. Tükenmişlik ile ilişkisi en çok araştırılan değişken iş doyumudur. İş doyumunu daha sonra olumlu örgütsel özellikler olarak adlandırılan değişkenler takip etmiştir. Bu değişkenlerin kullanıldığı araştırmalar arasında örgütsel bağlılık, pozitif psikolojik sermaye, örgütsel vatandaşlık vb. çalışmalar yer almaktadır. Bu tür çalışmalarda genellikle bu olumlu örgütsel özelliklerin tükenmişliği azaltıp azaltmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmalarda olumlu örgütsel özelliklerin yanı sıra örgütsel sinizm, stres, yıldırma vb. bir takım olumsuz örgütsel özellikler de araştırmalara konu edilmiştir. Tükenmişlik ile ilişkisi araştırılan önemli bir konu da öz yeterlik/yeterlilik olarak adlandırılan konulardır. Bu kavramlar ile tükenmişliğin ilişkisini konu edinen araştırmalarda genellikle öz yeterlik algısının tükenmişlik üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmaların genelinde olduğu gibi (Aydın, Yılmaz ve Altınkurt, 2013; Yılmaz, 2018b; 2018c) tükenmişlik araştırmalarında da pozitivist bir bakış açısı hâkimdir. Pozitivist nicel araştırmalar için söz konusu olan “örneklem alma, yeterli sayıda veri toplama, veri toplama araçlarının geçerliği, güvenilirliği ve amacına uygun bir şekilde kullanılmaması” (Yılmaz, 2017) gibi sorunlar tükenmişlik araştırmalarında da bulunmaktadır. Bu bağlamda incelenen tükenmişlik makaleleri sayısal verilere hapsedilmiş, insani bir durum olan tükenmişlik sadece nicel olarak açıklanmaya çalışılmış, araştırmalarda yöntem ya da analizler daha öne çıkarılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen makalelerde genellikle sonuç bölümlerine yer verilmiştir ve araştırma sonuçları genellikle amaçlarla örtüşmektedir. İncelenen makalelerin büyük çoğunluğunda öneriler bölümü vardır. Ancak bazı makalelerde bu başlık olmasa da önerilere sonuçlardan ya da tartışmalardan hemen sonra yer verilmiştir. Makalelerde uygulamacılara yönelik önerilere büyük oranda yer verilmiş ancak araştırmacılara yönelik önerilere görece olarak daha az yer verilmiştir.

İncelenen makalelerin “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında genellikle sadece sayılara dayalı yorumlar yapılmış, tükenmişlik mekanik-teknik bir süreç olarak ele alınmıştır. Örneğin öğretmen

tükenmişliğini artıran koşullara, uygulamalara ya da yaklaşımlara hiç değinilmemiştir. Konu ile ilgili yorumlarda, öğretmen tükenmişliği genellikle öğretmenlik mesleğinin zorluğuna bağlanmış ve mevcut durum, kültürel koşullar, öğretmenlik mesleğinin değerinin ve saygınlığının azalması, sosyo-politik durum, toplumdaki ve okullardaki güç ilişkileri gibi değişkenler pek dikkate alınmamıştır. Tükenmişlik konusunun ele alınış biçimi okulları birer laboratuvar ortamı, çalışanları ise makinenin birer parçası olarak gören bir bakış açısını yansıtmakta ve sosyal gerçeklik tek boyutlu olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilimlerin birçok konusunda olduğu gibi tükenmişlik konusunda da politik, tarihi, psikolojik, sosyolojik ve kültürel bağlam göz ardı edilmemelidir. Ayrıca konu ile ilgili daha derinlemesine bilgi edinme konusunda daha başarılı olabilen nitel araştırmaların sayısının artırılması önerilebilir.

Kaynakça

- Akyol, B. ve Akçay, R. C. (2015). Türkiye'deki örgütsel davranış çalışmalarının analizi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(1), 149-170.
- Arık, R. S. ve Türkmen, M. (2009, Mayıs). Eğitim bilimleri alanında yayımlanan bilimsel dergilerde yer alan makalelerin incelenmesi. *I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve EAB. Çanakkale.
- Aydın, A., Erdağ, C. ve Sarier, Y. (2010). Eğitim yönetimi alanında yayımlanan makalelerin konu, yöntem ve sonuçlar açısından karşılaştırılması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 39, 37-58.
- Aydın, A., Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2013). Eğitim yönetiminde pozitif psikoloji. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1470-1490.
- Aypay, A., Çoruk, A., Yazgan, A. D., Kartal, O. Y., Tunçer, B., Attila, S. M. ve Erman, B. (2010). Eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: Eğitim yönetimi dergilerinin analizi 1999-2007. *Eurasian Journal of Educational Research*, 39, 59-77.
- Balcı, A. ve Apaydın, Ç. (2009). Türkiye'de eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi dergisi örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(59), 325-343.
- Bellibaş, M. Ş. ve Gümüş, S. (2019). A systematic review of educational leadership and management research in Turkey: Content analysis of topics, conceptual models, and methods. *Journal of Educational Administration*, 57(6), 731-747.
- Çam, O. (1992). Tükenmişlik envanterinin geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması. İçinde R. Bayraktar ve İ. Dağ (Edt.), *7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları* (s. 155-160). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Demir, K. (2011). Editörden: Pozitif örgüt araştırmaları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 1(2). <https://dergipark.org.tr/ebader>
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach tükenmişlik envanterinin uygulanması. İçinde R. Bayraktar ve İ. Dağ (Edt.), *7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları* (s. 143-154). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Ergin, C. (1995). Akademisyenlerde tükenmişlik ve çeşitli stres kaynaklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 37-50.
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159-165.
- Izgar, H. (2001). *Okul yöneticilerinde tükenmişlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İnce, N. B. ve Şahin, A. E. (2015). Maslach Tükenmişlik Envanteri-eğitimci formu'nu Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 6(2), 385-399.
- İşçi, S. (2013). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin tematik, metodolojik ve istatistiksel açıdan incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitimi Danışmanlık Ltd.
- K1ş, A. (2015). Eğitim paydaşlarının tükenmişliğinde cinsiyet farklılığı: Bir meta-analiz çalışması (Türkiye örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 88-106.
- Kızıldağ, D. ve Özkara, B. (2016). Türkiye'de örgütsel davranış araştırmalarındaki yönelimler: Ulusal yönetim ve organizasyon kongresi örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 611-631.
- Kristensen, T. S., Borritz, M., Villadsen, E. ve Christensen, K. B. (2005). The Copenhagen burnout inventory: A new tool for the assessment of burnout. *Work & Stress*, 19(3), 192-207.
- Maslach, C. (1993). Burnout: A multidimensional perspective. İçinde W. B. Schaufeli, C. Maslach ve T. Marek (Edt.), *Professional burnout: Recent developments in theory and research* (s. 19-32). Washington, DC: Taylor & Francis.
- Maslach, C. (2003). *Burnout: The cost of caring*. Cambridge, MA: Malor Books.
- Maslach, C. ve Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2(2), 99-113.
- Maslach, C. ve Leiter, M. P. (2016). Understanding the burnout experience: Recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*, 15(2), 103-111.
- Maslach, C., Jackson, S. E. ve Leiter, M. P. (1996). *Maslach burnout inventory* (3rd Edition). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

- Maslach, C., Leiter, M. P. ve Schaufeli, W. M. (2009). Measuring burnout. İçinde S. Cartwright ve C. L. Cooper (Edt.), *The Oxford handbook of organizational well being* (s. 86-108). New York: Oxford University Press.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem.
- Pines, A. M. (2005). The burnout measure, short version. *International Journal of Stress Management*, 12(1), 78-88.
- Polat, G. (2010). *Eğitim yönetimi ve denetimi anabilim dalında yapılmış lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlam-Arı, G. ve Çına-Bal, E. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.
- Schaufeli, W. B., Enzmann, D. ve Girault, N. (1993). Measurement of burnout: A review. In W. B. Schaufeli, C. Maslach ve T. Marek (Edt.), *Professional Burnout: Recent Developments and Research* (pp. 86-108). Washington: Taylor and Francis.
- Schaufeli, W. M. (2018). *Burnout in Europe: Relations with national economy, governance, and culture*. Research Unit Occupational & Organizational Psychology and Professional Learning (internal report). KU Leuven, Belgium. <https://www.wilmarschaufeli.nl/publications/Schaufeli/500.pdf>.
- Seidman, S. A. ve Zager, J. (1986-87). The teacher burnout scale. *Educational Research Quarterly*, 11(1), 26-33
- Sürgevil, O. (2006). *Çalışma hayatında tükenmişlik sendromu tükenmişlikle mücadele teknikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Turan, S., Karadağ, E., Bektaş, F. ve Yalçın, M. (2014). Türkiye’de eğitim yönetiminde bilgi üretimi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 2003-2013 yayınlarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(1), 93-119.
- TÜBİTAK (2009). Ar-Ge değerlendirme ve etki analizinde kullanılan tanım ve temel kavramlar. TÜBİTAK Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı. Ankara. http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/arsiv/ArGe_degerlendirme_etki_analizi_tanim_kavram.pdf. Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2012.
- Tümkaya, S. (2000). Akademik tükenmişlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 128-133.
- Yellice-Yüksel, B., Kaner, S. ve Şekercioğlu, G. (2008, Mayıs). Öğretmen mesleki tükenmişlik ölçeği geliştirme çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresi*. 14-16 Mayıs 2008. Ankara, Türkiye. ss. 515-530. http://www.epodder.org/1.epod_bildiriler.pdf
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım-Okutan, E. ve Erdoğan, H. (2017). Türkiye’de son on yıldaki örgütsel davranış kongrelerindeki yönelimler: Ulusal yönetim ve organizasyon kongresi ve örgütsel davranış kongresi örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 107-117.
- Yılmaz, K. (2016). Türkiye’deki eğitim liderliği makaleleri ile ilgili bir değerlendirme. İçinde A. Balcı ve İ. Aydın (Edt.), *Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu’na Armağan* (ss. 369-393). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Yılmaz, K. (2017). Türkiye’de yapılan örgütsel güç çalışmaları ile ilgili bir meta değerlendirme çalışması. İçinde A. Bozkurt-Bostancı ve S. Koçak (ss. 33-49), *Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi* (Edt.). Ankara: EYUDER Yayınları.
- Yılmaz, K. (2018a, Nisan). *Eğitim yönetimi araştırmalarında kullanılan bazı veri toplama araçlarının kullanımı ile ilgili bir değerlendirme*. 27. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Ulusal Eğitim Dernekleri Platformu ve PEGEM Akademi. Antalya, Türkiye.
- Yılmaz, K. (2018b). Türkiye’de eğitim yönetimi alanında paradigma savaşları. *Türkiye’de Bilgi Üretimi ve Bilim Politikaları Uluslararası Sempozyumu* (ss. 541-570). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Yılmaz, K. (2018c). Türkiye’deki eğitim yönetimi alanı ile ilgili çalışmalara eleştirel bir bakış. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 123-154.

- Yılmaz, K. (2019). Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yapılan örgütsel davranış makalelerindeki yönelimler. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 4(2), 81-103.
- Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2012). An examination of articles published on preschool education in Turkey. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 3227-3241.
- Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2014). Öğretmenlerin mesleki profesyonelliği ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 332-345.
- Yılmaz, K., Dedeoğlu-Orhun, B., Kılıç-Şahin, H. ve Bahar, H. Ö. (2010, Haziran). Türkiye’de eğitim denetimi alanında bilimsel bilgi üretimi: Eğitim dergileri ve bilimsel toplantılar örneği. İçinde T. Karaköse, K. Yılmaz ve Y. Altinkurt (Edt.), *II. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi Bildirileri* (ss. 300-310). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayını.
- Yorulmaz, Y. İ. ve Altinkurt, Y. (2018). The examination of teacher burnout in Turkey: A meta-analysis. *Turkish Journal of Education*, 7(1), 34-54.

Meta-Evaluation of Articles on Burnout in Educational Organizations in Turkey

Kürşad Yılmaz

To cite this article: Yılmaz, K. (2019). Meta-evaluation of articles on burnout in educational organizations in Turkey. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7, 119-136. doi:10.30900/kafkasegt.730282

Research article

Received: 06.05.2020

Accepted: 25.06.2020

Introduction

Burnout was first defined in Freudenberger (1974) as a state characterized by a sense of physical and mental exhaustion, excessive irritability, impatience combined with cynicism, a tendency to isolate oneself, suppressing the emotions, and feelings of chronic boredom. The concept of staff burn-out is explored in terms of the physical signs and the behavioral indicators. Burnout is a psychological syndrome emerging as a prolonged response to chronic interpersonal stressors on the job (Maslach, & Leiter, 2016). Burnout is a syndrome which occurs frequently amongst individuals who work in human service occupations (Maslach, & Jackson, 1981). Maslach and Jackson (1981) examined burnout in the sub-scales of “Emotional Exhaustion, Depersonalization, and Personal Accomplishment”.

Emotional Exhaustion sub-scale describes feelings of being emotionally overextended and exhausted by one's work. The sub-scale of Depersonalization describes an unfeeling and impersonal response towards recipients of one's care or service. Personal Accomplishment sub-scale describes feelings of competence and successful achievement in one's work with people. In contrast to the other two subscales, lower mean scores on this subscale correspond to higher degrees of experienced burnout (Maslach, & Jackson, 1981; Maslach, Leiter ve Leiter, 2009; Maslach ve Leiter, 2016; Schaufeli, 2018).

Burnout has long been one of the most studied topics in the areas of management and organization (Kızıldağ, & Özkara, 2016; Yıldırım-Okutan, & Erdoğan, 2017) and educational administration (Balcı, & Apaydın, 2009; Bellibaş, & Gümüş, 2019; Demir, 2011; İşçi, 2013; Polat, 2010; Yılmaz, 2016, 2019). Although there are many studies conducted on burnout in educational organizations in Turkey, there is not any evaluation study of this research. This study purposed to evaluate articles about the burnout prepared in educational organizations in Turkey. To achieve this purpose, answers to the following questions were sought:

1. How is the distribution of burnout articles made in educational organizations in Turkey according to “years, the address of the journals, the language, the number of authors, and the research model”?
2. How is the distribution of burnout articles made in educational organizations in Turkey according to “the sample group”?
3. How is the distribution of burnout articles made in educational organizations in Turkey according to data analysis techniques?
4. How is the distribution of relationship survey, survey, and scale development articles made in educational organizations in Turkey according to the scale used the articles?

5. How is the distribution in the relationship survey, survey, and scale development articles made in educational organizations in Turkey according to used scales the articles?
6. How is the situation of calculating the total point in articles where the Maslach Burnout Inventory is used?
7. How is the distribution of “variable number” in relational survey articles made in educational organizations in Turkey?
8. How is the distribution of issues that studied relation with a burnout in the relationship survey, and meta-analysis articles made in educational organizations in Turkey?
9. How are the results and suggestions sections in burnout articles in educational organizations in Turkey?

Method

The research is designed as a meta-evaluation study. 193 articles were examined published between 1995 and 2019 within the scope of the research. The analyzed sources were obtained by the document analysis method. Document analysis techniques were used in the analysis of the data.

Findings

According to the obtained findings especially in recent years (2015-2019), there has been a certain increase in the number of articles on burnout. Most studies on the burnout were conducted in 2015-2019 (f=99) and 2010-2014 (f=51). Articles mostly have been published in Turkey addressed journals (f=171, 88.60%), and prepared in Turkish language (f=161, 83.40%) and one (f=70, 36.27%), and two writers (f=85, 44,04%).

Quantitative research methods (f=184) were generally preferred in the researches. The vast majority of the articles were prepared in relational survey (f=95, 49.22%) and general survey (f=79, 40.93%) model. Although very few there are also review papers, qualitative research pattern, and mixed pattern researches.

Generally, teachers (f=135, 75.41%) were included in the sample of the articles. The number of studies conducted with special education teachers (f=12, 32.44%) and physical education teachers (f=11, 29.73%) is relatively higher than others. After the teacher’s sample is studied with academic staff working in universities (f=25, 13.96%).

Descriptive statistics (f=143), estimation statistics (t-test, ANOVA, et al.) and correlational statistics were made in articles. Descriptive statistics was never included in 81 articles. Mostly Maslach Burnout Inventory (f=151, 84.35%) was used in the articles.

The concept of “Personal Accomplishment” has been used in 24 different ways in the articles. This situation stems from the structure of the inventory. For both the Emotional Exhaustion and Depersonalization subscales, higher mean scores correspond to higher degrees of experienced burnout. In contrast to the other two subscales, lower mean scores on this subscale correspond to higher degrees of experienced burnout. The Personal Accomplishment subscale is independent of the other subscales, and its component items do not load negatively on them. In other words, Personal Accomplishment cannot be assumed to be the opposite of Emotional Exhaustion or Depersonalization. Indeed, the correlations between the Personal Accomplishment subscale and the other subscales are low. The scores for each subscale are considered separately and are not combined into a single, total score, thus, three scores are computed for each respondent (Maslach, Jackson, & Leiter, 1996, 194). But in some articles used the Maslach Burnout Inventory, the total score was calculated from the inventory (f=41, 27,15%).

The most researched concepts of burnout are “job satisfaction (f=28, 23.73%), positive organizational characteristics (f=24, 20.34%) (Organizational citizenship, organizational commitment, etc.), self-efficacy/competence (f=17, 14.41%), negative organizational characteristics (f=13, 11.01%) (Organizational cynicism, stress, etc.), and satisfaction/life satisfaction (f=10, 8.48%).

Included the results (f=133, 76.44%) and suggestion (f=94, 54.02%) sections in the majority of the relational survey and survey articles. Researchers generally made practical suggestions (f=110, 90.16%) but have fewer suggestions for the researcher (f=80, 65.57%).

Discussion, Conclusion and Recommendations

A positivist view is dominant in educational administration researches as well as in burnout researches. The cultural, social, political, and historical context is ignored in burnout researches as well as in social sciences. As it should also include the psychological, sociological, and cultural analysis in burnout researches. The concept of burnout should not be ruptured from its political, historical, and social context.